

עין אי"ה - חנוכה הרב אברהם יצחק הכהן קוק

ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכיון ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מכיון ואילך מוסיף והולך, אמר עולא פליגי ב"ה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאים, וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקודש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו מעלין בקודש ואין מורידין. (שבת כא:)

הנצחון שנתן ד' ביד עבדין הכהנים, שנתגברו על היונים, שבקשו לא רק לעקור את עם ישראל ממעמדם החומרי, כ"א את תכונת החיים שישראל מודיעים בעולם שהם צריכים להיות ע"פ שרשי התורה, שתהי' הטהרה והצניעות המטרה הראשית בחיי המשפחה, ואחריהם ימשכו יתר המדות והדיעות הישראליות, זה שנאו עם היונים, וראו בזה צר ואויב לתרבותם הם, שהעמידו לנס עליצות החיים והנאותיהם הגופניות והדמיוניות, ע"כ היתה שנאת היונים רבה מאד לתורת ישראל. והנה כפי דרך המיצוע הנוהגת באיש הישראלי אע"פ שאינו מצויין, מ"מ בחיי המשפחה מוכר האור העברי, הטהר והצניעות, האמן וכל המדות המסתעפות מזה לטובה, ניכרות יפה לשם ולתפארת בכל בית ישראל. המתנהג ע"פ דרכי התורה והמצוה, ע"כ חובת מצות נר חנוכה נר איש וביתו. אנשי המעלה שבישראל שחיהם עצמם עומדים ראויים להרגיש בהם הקדושה האלהית שחתמה עליהם התורה השלמה, אותם ראויים להיות מהמהדרים שגר לכאו"א. גם בחיי היחיד יוכר ההוד והתפארת ואורה של תורה המתלווה עמו בכל דרכיו, אם אך מצויין הוא לשמור יפה דרכיו ע"פ דת ותורה, אז יקויים בו וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך, מאותם היחידים המצויינים שכל דרכיהם שקולים בשקל הקודש, עד שלא רק מכלל חיי משפחתם בולטת הקדושה האלהית כ"א גם מחייהם הפרטיים. מהם ימצאו אנשי קודש שכל מגמתם בחייהם איננה טובת עצמם אפילו הטובה הרוחנית חיי העוה"ב, כ"א חפץ ד' בעולמו שיתמלא, זהו משאת נפשם. איך אמנם שיעורר נס חנוכה את לבות אנשי קודש לבא על ידו לחפצם הנעלה, ישנם שני דרכים כלליים, שהם מתחלקים כ"א לשני ארחות פרטיות. יש איש גדול שמסתכל בעין חודרת בחפץ ד' בעולמו, ומתוך שהוא מכיר כי אדון

כל הנשמות ית' יצר את האדם בכללו בצלמו, ואת כל ברואי בצלם אלקים, הלא ודאי ברא להיטיב להם באחריתם, שיתעלו מעמק הרשע והסכלות שמקפתם עד שיהיו ראויים כולם למעלת הצדיקים המתענגים על ד' ועל טובו.

אמנם הכין ד' יתברך את ישראל להיות מקבלי אור האלהי בעולם, אבל רק אז תגמר התכלית המשמחת את לבב כל ישרי לב, כשתגמר התכלית ע"י ישראל לזכות את כל באי עולם באור ד' וחיים קדושים. מצד הדרך הזה תהי' הנטיה הפנימית המכרעת את לב ישרי דרך ללכת בדרך ד' ע"פ התורה, לא רק מפני שהיא גורמת להביא טובה לישראל ביחוד, כ"א מפני הסבה היותר אחרונה ונאורה, מפני שטובתן של ישראל עתידה להביא טובה להאנושות כולה. נטיה כזאת כשהיא חזקה בלב, תוכל להחזיק נטיה שהיא מיחדת את תכלית המעשים התוריים מפני טובתן הכללית של ישראל לנטיה בלתי עליונה כל צרכה, שצריכה להתרומם עוד יותר, ולהתעלות על הנטיה של אהבת ישראל המיוחדת. לאיש כזה לא תוכל להיות האהבה הלאומית מקור חיו כ"א אהבת שם ד' ותורתו, מפני שבתורה תמצא התכלית האחרונה הזאת שהיא כ"כ רמה, עד שאת האהבה הלאומית יקח לאמצעי לו למגמתו הרוממה, ויש אמנם דרך אחרת, שיהגה לבב האיש הנעלה לאמר, כי אמת הדבר שאהבה עצמית איננה נאותה לעומק היותר נעלה, גם אם תהיה מתרחבת עד כדי לאהבה של כלל האומה, אבל הלא את הטוב ראוי לאהוב מצד עצמו, ע"כ ראוי לתן את תכלית החיים הכלליים, את התוכן היותר נעלה שבחיים.

ובאשר בישראל צפונה היא הסגולה האלהית, א"כ ודאי המה מוכנים להשתלם עד למדה זו שחיהם ראויים להיות חמדת כל איש משרים, לא מצד האהבה העצמית של אדם-קרוב-אצל-עצמו, כ"א מצד עצם האמת והיושר. א"כ סגולת ישראל ראויה להיות המרכז של כל החיים הרוחניים, וע"ז ראוי לבנות תכלית התורה כולה. וממילא יש מקום בלב המורגש הפשוט של האהבה הלאומית לשום אותה לתכונה נאותה בהליכות התורה, כיון שגם ע"פ עומק הצדק האלהי תשאר התכלית האחרונה מגמתם של ישראל, מפני שהמטרה האחרונה איננה ראויה להיות לפי כמות החיים כ"א לפי איכותם, והאיכות הנפלאה תשאר נחלת ישראל לעד מבחירה האלהית וסגולתם.

והנה לעומת התכלית שיש במגמתם של ישראל, לחזות בתיקון עולם במלכות שדי, ובהעשות כל הברואים אגודה אחת לחיי צדק באור ד', מוכן הדבר כי רבוי הצביונות שבלאומים שגורמים לחלוקתם לעמים רבים, ילכו הלך והתמעט כל מה שיוסיף אור האמת וחיי הצדק להופיע, כי כל שיותר יתקרבו העמים לתכונת חיי התורה האלהית כן יתמעט פירודם הצביוני. ע"כ בא הרמז יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך.

הפגישה היונית והנצחון של ישראל שניהם גרמו לתעודה ישראלית ביחס עמי הארץ שתתחיל לעשות דרכה ביותר אמצ' , עד שראוי לקשר את המגמה היותר אחרונה ויותר רמה בנר חנוכה. ב"ה אומרים שאמנם יש תעודה כזאת לישראל, אבל החיים היותר גבוהים, שהיא עומק כונת התורה בהכנתה את ישראל למעלתן, אינה רק בשביל להיות כלי שימוש לעולם כולו, כ"א מצד עצמם סגולתם של ישראל היא נעלה על כל. ולמרות שלפי המראה החיצוני הדורות הולכים ודלים, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, אבל הסגולה הפנימית שבכלל ישראל היא אינה נמדדת לפי ערך של כל דור ודור בפרטיות, כ"א היא סוקרת בסקירה אחת כל הדורות מראש ועד סוף. וכל דור ודור המחזיק בברית ד' וביותר תחת סבל עול גלות וצרה רבה, הוא מוסיף יתרון על הסגולה הכללית של מציאות אומה נפלאה כזאת שאין דוגמתה תחת כל השמים. ובאשר היסוד הוא שאפילו הריבוי העצום של כל העמים ראוי שיהיה בערך אמצעי לאותה הסגולה שתתעטר בה המציאות באחרית הימים, בהמצא עם שלם מוכן לחיי קודש על הצד היותר רם ונשגב, צריך לקשר עסק זה בנר חנוכה, להורות שגם היסוד הכמותי שאמנם צעד צעדים הגונים על התחלת דרכו ע"י ההתגברות של החשמונאים על היונים, הוא נטפל ליסוד האיכותי, ומחשבתן של ישראל קדמה לכל. ע"כ יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך, כי אור ישראל הוא הולך ואור, ולפי גדלו ועיצומו כן יוסיף לפלג ממנו נתיבים על כל עם ועם לפי ערכו ג"כ. אע"פ שכל שיאיר האמת ביותר תלך החלוקה ותתמעט, מ"מ ישארו הבדלים טבעיים שעל פיהם ג"כ יחלק אור ישראל לאורות פרטיים בהתגבר פעולתו עליהם. אבל המגמה צריכה להיות לא כפי הענין הניכר אצל העמים שהם מוסיפים מיעוט והתכללות, כ"א לפי הערך שהפעל הזה נובע מישראל שהוא מוסיף התחלקות והוספה. גם הוא כולל הדבר העיקרי, שזאת הסגולה היא סגולה מוסיפה תמיד תהילה ותפארת, כפי הקנין שיקנה כל דור וימסרהו לאוצר הכללי. עכ"פ לפי מדה זו של ב"ה הנטיה הלאומית הישראלית יש לה יסוד נאמן, באמת וביושר היותר עמוק ויותר תכליתי. והנה לפי תכונת הנטיה של בית שמאי, צריך שגם לאיש אשר לא יוכל להתרומם עד מרום התכלית האחרונה, שימסר הלימוד שאין עם מגמת התורה יסוד לאהבה הלאומית, שהרי היסוד ראוי להמסר על עומק האמת, ע"כ רק מגמת התורה והיראה הנובעת מאמונה טהורה ראוי להמסר לעם ד' כולו ליסוד תכליתי. ולב"ה יש אופן לבאר ג"כ בקוצר מילין גם לבלתי משיגים עמקה של האמת, שיש בתכלית הלאומי יסוד תורי. והנה הזמן בהתחלקו לעבר ולעתיד, הנטיה התורית הנובעת רק מצד נטיית האמונה לכדה,

באין עמה צירוף נטיה מורגשת לעצמו של אדם, היא נובעת בעקרה מיסוד
 העתיד, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, והעבר עצמו איננו כ"א גילוי
 דעת אל העתיד, וכך הוא תוכן האמונה על העתיד. אמנם הצירוף של
 הנטיה הלאומית שהיא מורגשת בלב, כשם שיש נטיה לאהבת משפחה ואהבת
 הורים בלב, היא בנויה על העבר, כי מי גרם לרגש זה שיתכונן בלב עד
 שיהיה הוא ראוי להיות לסיוע להרבה מעשים המטיבים ומאגדים יפה את
 היסוד הלאומי, העבר הגדול הוא הפועל זה. ע"כ ח"א טעמא דבית שמאי
 שמכוונים אל הצד היותר עליוני שמעביר את היסוד הלאומי ולא נשאר לו
 כ"א היסוד התורי האמוני בלא כל סיוע של דבר מורגש, כנגד הימים
 הנכנסים, המורה על הזמן העתיד, הנושא עליו חותם האמונה שאנו מאמינים
 בשמו ית' שהוא נאמן כבריתו וקיים במאמרו, שאמונת זה ספר זרעים
 שמאמין בחי העולמים שיצמיח זרעו בעתיד וזרע, גוי צדיק שומר אמונים,
 עדיין לא חיו המתים והם מברכים ברוך מחיה המתים. וטעמא דב"ה כנגד
 הימים היוצאים. העבר שהוא המטביע את חותמו על האומה לקיים בה את
 הרגש הטבעי הזה שנוכל לקחתו לעזר להקים עדות בישראל, מפני שעומקו
 בנוי על האמת היותר טהורה. אמנם המבט היותר אמיתי ויותר עמוק הוא
 בזה שטעמא דב"ש הוא כנגד פרי החג, שגם הם נושאים עליהם יחושם של
 ישראל בהשפעתם על העמים כולם. אמנם הם מתמעטים והולכים, להורות כי
 כל מה שיופיע יותר מאורן של ישראל בעולם יקטן כח ההבדל הלאומי, עד
 שרק ההבדלים היותר טבעיים ומביאים לעולם טובה בהבדלם ישארו, אבל
 המון ההבדלות שמקורם הוא יצר לב האדם בזדון ורשע ואהבת עצמו היתירה,
 כל אלה יעברו ויבטלו. אבל קשר הציור התכליתי הוא הפעולה היוצאת
 מישראל אל הכלל, וחק האהבה הלאומית יפסח עליו, כי קטן הוא מערכו.
 וטעמא דב"ה מעלין בקודש ואין מורידין. כלומר הטעם היסודי מפני מה
 יש צורך ויש אמת בהחבה הלאומית עד שהיא ראויה לשים אותה בכלי טהור
 בשימוש התורה בישראל, מפני שהסגולה הישראלית היא העיקרית, ומציאותה
 היא המטרה היותר עליונה אפילו מעליונותה של המטרה הכללית של ההארה
 על כל המין האנושי, והיא מתעלה ומתגדלת באוצר הכלל תמיד בכל דור
 ודור, ואותה ראוי לשום לתעודה תכליתית של חפץ ד' בעולמו, ישראל
 אשר כך אתפאר. א"כ המגמה הלאומית שהיא ענף ממנה, כשרה היא להיות
 נסמכת לדברים שבקדושה כשומרת תפקידה ודרכי קניניה, שהם ג"כ תורה

ומצוות ואמונה טהורה ביראת ד' החתומה בחותמה. אמנם להודיע שהשאלה של מציאות הלאומית או לא בישראל היא באה רק מצד חיצוניות ההכנה בשורשן של דברים, מפני שלא רבים יחכמו להגיע עד יסודן של העניינים המחייבים את אלה הנטיות, אבל חכמי לב המה ישקיפו על הדברים העיקריים, ע"כ הזקנים החכמים שהיו בצידון ואחד עשה כב"ש ואחד עשה כב"ה, נתן זה טעם לדבריו כנגד פרי החג, כלומר הנטיה האחרונה של חפץ ד' מצד הכמות הבאה על ידי ישראל ותורתו. וח"א מעלין בקודש ולא מורידין, כלומר החפץ היותר נעלה היא הסגולה האיכותית, וע"ז נאמר אלו ואלו דברי אלהים חיים.

וראוי לדעת שיסוד מוסיף והולך הוא מכוון יפה לעומת הדעת שמחשבתן של ישראל היא קודמת לכל והיא העיקרית מצד חשיבת המציאות של גוי קדוש כזה. ואע"פ שיש פנים במוסיף והולך לציין בו את ערך ההשפעה שישראל משפיעים על העולם כולו, שכל שמצד עצמם של האומות האור פוחת והולך והלאומיות שלהם שלא נקבעה לתכלית נשגב ונצחי הולכת היא ומתמססת עד שחילוקי האורות יבטלו, בזו המדה עצמה נעשים הם קרובים ועלולים ביותר לקבל אורן של ישראל, נמצא שלגבי ישראל הוי מוסיף והולך שמקבלי השפעתם נוספים. וכאשר אנו מבחינים את יקרת הערך של אומה כזאת שכל תעודתה ותכליתה, חשקה ומאוייה הוא להיטיב אל הכלל כולו כחפץ ד', אנו משתוממים על הוד ערך הסגולה היקרה הזאת. ע"כ העיקר היותר גבוה אינו נשאר אצל התכלית של ריבוי המקבלים את האורה אפילו מצד זאת התעודה עצמה של השפעתה, ב"א אצל המשפעת בעצמה מצד סגולתה להיות לאור עולם. ע"כ יש לציין במצוה זו את הערך הנרשם בישראל שהוא מוסיף והולך, וממילא הדבר מקביל עם הציור השני שיש במוסיף והולך מצד הסגולה העצמית אף בלא עיקר יסוד ההשפעה. והדברים הללו מתאימים להיות יסוד הלאומי בישראל בנוי על עומק האמת, אע"פ שגבהו מאד דרכיה מרעיון לאומיות פשוטה הנכנס בלב לפי המלה המורגלת מהמון רב ונלקחת בלויית ציורים מורגלים מעמים זרים, מ"מ כיון שהיסוד הפנימי הוא מתכוין להתכלית שהרושם נשאר בעצמת מעלתו רק בישראל, הרי הלאומיות בצורתה היא מכוונת ליסוד המעלה ההיא כענין ביהמ"ק שלמטה מכוון כנגד ביהמ"ק שלמעלה. אין זה כ"א בית אלהים וזה שער השמים.

מאי חנוכה

ההכנס בענין מחודש, מתמיד, יאמר בלה"ק חינוך, חנוך לנער. וראוי להאמר חינוך הבית במקרא, וכן בסתם חנוך, ולא חנוכה. אמנם ערך החינוך הוא שמשפיע על יתר השנים של הגדלות, שהרי אין ידוע לנו עד כמה יפעל החינוך ומה יהי' משפט הנער ומעשהו, אמנם כל הרגל טוב מועיל ופועל עליו להכשירו יותר לדרכים טובים. ונמצא שהחינוך הוא כח פועל על יתר הזמנים ולא מקבל מהם פעולה. פעולת ביהמ"ק אמנם הלא היא אורו של עולם, והפעולה הגדולה שעתיד הוא לעשות בעולם גם בעתיד היותר רחוק כבר היא גמורה וערוכה מראש, מדברים שנבראו קודם שנברא העולם, מרום מראשון מקום מקדשנו. ע"כ ברגע הראשון ליסודו, כבר הוכנו והונחו בו כל הדברים הגדולים שעתיד הוא להתמלא מהם בזמן היותר מאוחר, אלא שאין בכח זמן הראשון להוציא הדבר אל הפועל, ע"כ יבאו הזמנים הבאים וימלאו את אשר הי' בציור וכח ההתחלה הראשונה. א"כ ההתחלה הראשונה אינה משפיעה על הזמנים הבאים שהרי כבר הכל צפוי ערוך ומתוקן, כי אי אפשר שיהי' באופן אחר, כי יסודו של עולם לא ימוט ומעשה ד' יהי' לעולם, אלא שהזמנים הבאים משפיעים על הזמן הראשון, כלומר ממלאים את הניתן בכח בהתחלה הראשונה ולא הי' אז אפשר לצאת אל הפועל. ע"כ קרויה היא חנוכה, כלומר מושפעת מכח כל העתיד הנשגב תמיד. כי כל מה שיהי' בדור אחרון מגילוי אור ד' וכבודו ע"י אור ד' שבבית נכון ונשא אשר ינהרו אליו כל הגויים, הוא כבר ערוך בזמן ההתחלה שמתוך כך נקבעה בו קדושה עליונה. ד' יראה אשר יאמר היום בהר ד' יראה. זאת מנוחתי עדי עד. א"כ העתידות הנשגבות כולם משפיעים למלא את ההתחלה ולא כחינוך פשוט שאינו יודע דרך יבחר, שאין ההתחלה בעלת מציאות, ולא יתכן לאמר עליה כ"א מה שמשפעת על העתיד, ע"כ יאמר חינוך לשון זכר, משפיע. אמנם במקדש אשר לעולם זאת על ישראל, מקום אורו של עולם, בהתחלה יש כבר הכל, אלא שהזמנים הבאים ישלימוה ויפתחוה, תקרא חנוכה, לשון מקבלת ומושפעת. ומתוך שהיא קיימת בכל צביונה ובכל כח קדושתה של העתיד הרחוק, השלם בתכלית גם בעצם ימי הירידה וההעלמה, ע"כ לא יוכלו זרים ורעי גויים לכבות אורה לגמרי, כי שם אדיר לנו ד' אלהינו, עיר עז לנו ישועה ישית חומות וחל.

דת"ר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון.

הסכום הרגיל להיקף שלם הוא שבוע של שבעה ימים. אמנם התכלית של כל נשגב וקדושת שם ד' וחפצו הטוב בעולם, יגלה רק לזמן העתיד שאליו פונות כל הקדושות. אמנם גם בזמן ההוה כח העתיד נגלה איך הוא הולך ובא. וזה יגלה ע"י גלגוליהם של ישראל הנפלאים, שלולא תכלית העתיד הנשגב אין פותר לחידת עולמים זאת. ע"כ השבת היא מורכבת עם היקף הזמן ההוה, המתמיד ורומז ליום שכולו שבת מנוחה וקדושה, להורות שבעצם הזמן ההוה רושם הזמן העתיד הוא כבר מוכן ומוחש. היונים אמנם בקשו לסמות אורו של עולם, החשיכו עיניהם של ישראל ומלאו את העולם פחזות והוללות על יסוד העיקר של לקיחת ציור הזמן ההוה בלא שום תעודה בעתיד, עד שגרמו להשפיע על הכחות הרעים שיצאו מקרבנו לאמר אין עולם אלא אחד, ושעבורם תקנו במקדש לאמר מן העולם עד העולם, כלומר בשעה שהזמנים מתוקנים ועיני השכל בהירות די באמירה אחת מן העולם והעתיד כבר נשקף, אבל באשר האפילו אור האמת ראוי להעמיד מפורש את התעודה של העתיד, אע"פ שהעינים הטרוטות אינם מכירות אותו מן ההוה, מ"מ דבר אלהינו יקום לעולם. וכבר אנו יודעים את תעודת העתיד ע"פ הנבואה, נחלתן של ישראל, והיא לנו מבוררת גם בעת החושך, שלא יראה לעיני בשר באופן מוחש כח העתיד מתוך ההוה. כשם שדי באמירה אחת מן העולם לכלול כמו כן את העתיד בזמן הבהיר והמאיר, כן די בחנוכה של שבעה ימים שכולל ההיקף הזמני ההוה שבתוכו כבר נכלל השבת הרומז ומכין ליום שכולו שבת. אבל לעת הירידה שגרמו היונים ההוללים, שטשטשו את בהירת ההוה מלהציץ מתוכו את העתיד הנהדר שאז יגלה אור ד' וכבודו בעולם, והאלילים כליל יחלף, הי' דרוש לחזק את הצפיה העקרית הישראלית שלא תתקמץ גם היא בהוה כאותה של היונות חלילה, לעשות חנוכה שמנה ימים, כלומר יום אחד העודף על ההיקף הנהוג בהוה, להורות בפועל שכל מגמותינו יגלו ויצאו לפעלם רק בעתיד, שיצא הזמן בכללו מידי שפלותו, והעולם ירפא מעורונו ורעותיו הכלליות והפרטיות, שהיא מגמתן של ישראל ותעודת אורו של מקדש. ע"כ יומי דחנוכה תמניא אינון כאומר מפורש מן העולם עד העולם.

דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון.

ההשלמה הבאה בברכת ד' צריכה שתחול בין על הצרכים הרוחניים בין על הצרכים החומריים, שהם נצרכים ומשתמשים לאמצעים נכונים לצרכים הרוחניים. ע"כ במקום תשועה כללית לעם כולו, צריך שיונח רושם על ההשלמה היוצאה מההצלחה הכללית לשתי החלוקות. ההספד הוא צער נפשי, פונה לעומת הפסדים רוחניים, התענית היא צער גופני, מורה על חסרונות חומריים. בהרמתן של ישראל יתאימו שתי ההצלחות להיות משמשות לתכלית אחת של יחידו של עולם ב"ה, ההשלמות הרוחניות כולם עם כל הודם, וההשלמות החומריות עם כל שבעם. השם גבולך שלום - רוחני, חלב חיטים ישביעך - חמרי. דלא למספד בהון מצד הרוחניות ודלא להתענות בהון מצד החומריות להורות בא, שעמים רבים באה להם מפלתם דוקא מנצחונם כאשר התמכרו להצלחתם החומרית ויאבדו יתרונם האנושי, ע"כ תמיד צריכה עין ישראל להיות צופיה להעמיד המשקל של ההצלחה הרוחנית במקום ההצלחה החומרית, לבל יהיו אנשי רוח אנשי קודש צריכים להיות הולכים במר רוח והספד על הקדושה והמדות הטובות יראת ד' ואהבתו המתמוטטות חלילה לרגלי השביעה החומרית, כ"א דלא למספד תהי' מצורפת עם דלא להתענאה.

שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל

יחש ישראל אל אוה"ע, חכמתם, מנהגיהם ונימוסיהם כבר פרשו חז"ל ההפרש שבין הקובלנא של וכמשפטי הגויים אשר סביבותיכם עשיתם לאותה של וכמשפטי הגויים אשר סביבותיכם לא עשיתם, כמתוקנים שבהם לא עשיתם, מקולקלים שבהם עשיתם. אמנם העשיה כמתוקנים שבהם גם היא צריכה שמירה יתירה שלא ימשכו אחריהם לעשות ג"כ כנימוסים המקולקלים. והיסוד הנאמן להנהגה בזה הוא שישראל צריך שישמור את רוחו ולכבו מכל משמר. אם לפעמים יראה דבר טוב, הנהגה ישרה ותיקון ישובו של עולם בעמים ויקחם להביאם לגבולו, יראה שלא רוח העמים בכללו יכנס לתוכן חייו הפנימיים, כי בהכנס רוח העמים לתוך חייהם של ישראל אם אין מעצור ואין מעמד אז כבר נהדף רוח ישראל ממקומו ועל כסאו ישב זר, כ"א רוח ישראל צריך שיהי' איתן וקבוע בלב. התורה והמצוה וכל המדות הקדושות שהן שייכות לה צריכות שיהיו חסנם ומעוזם של ישראל, ומצד החיצוני והטפל שבחיים, מצד צורך השעה וישוב העולם, יפנה לפעמים

לקחת מכל דבר טוב שימצא אצל הגויים אשר סביבותיו. וכ"ז שרוחו בקרבו איתן ונאמן לשם ד' באהלי ישראל ותורתו, הדבר אינו מצוייר כאילו הגויים נכנסים אל גבולו ונוגעים בנחלתו, כ"א הוא יבא לקחת מאתם או המה יביאו לו את הדרוש לו לקבל מהם יפיפותו של יפת באהלי שם. אבל כאשר רוח יון פרץ להכנס בתוך עומק קדושתן של ישראל לעשות צביון חדש על הרוח הישראלי ותשוקות חדשות בפנימיות החיים הישראלים ע"פ מדת יונית, כיון שנכנסו להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. לא פסלו רק את עצמם של אותם הדיעות והתכונות שנפגמו ע"י המגע עם התרבות היוני ההולל, כ"א הדבר פעל על כל המערכה של הדיעות והמדות המעשים והתורות לתן בהם טעם לפגם להורידם מקדושתם ולמנע פעולתם הטובה והקדושה על עם ד'. ולמען יהי לנו עמוד זה יסוד להורותינו את הדרך בגלותנו ופיזורנו בין העמים באיזה אופן נתיחש אליהם לחכמתם ומנהגיהם, להשמר שלא יכנסו אותם הדברים הנקלטים מאויר ארץ העמים בפנים חיינו המקודשים בקדושת שם ד' יתברך הנקרא עלינו, לבלי נתפתה לאמר, כי אם הזרם הזר יגע רק בחלק קטן מהדיעות והתכונות שע"פ התורה כי רק חלק זה הנראה לעינינו שמתחלל אנו קובעים, ואף שגם מצד חלק אחד מחמדת חיינו ואור תורתנו שמתחלל ע"י מגע זר די הוא להבדל ולהתרחק ולשמור מכל משמר את אורח החיים האמיתים, אבל חלושי הדיעות יתנחמו כי יחיו בנותר, ועוד המון רב של תורות אמת וחקי חיים לפנייהם שהם יחיו בהם, למרות החסרון הנמצא במקום הנפגש ברוח הזר שחדר כבר אל עומק החיים הפנימיים שלהם. למדנו שכיון שרק נכנסו יונים להיכל, כיון שרוח הזר חדר עד לפניים, עד לחיי התורה והקדושה לפגוע בהם לשנותם כמעט על פי צביונם הם, כבר טמאו כל השמנים שבהיכל, שוב לא יניחו זוית אחת, וכארסה של חכינא יתפשט זרם הזר והמשחית בכל גופה של האומה לקלקל טעמה, אמונתה ותומתה וכל שמן משחת קודש משמנה של תורה, הכח המקדש והמאיר מחשכנו בכל המצבים, הנה יטמאוהו עד שאם ישארו מעשים פרטיים מן התורה ביד אלה הנפתים אחר רוח זר יהיו כמצות אנשים מלומדה, וע"פ רוב הדברים הטפלים ישאירו ולא יהי בכח השמן הנטמא להאיר אור קודש.

וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כה"ג, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים.

טומאת השמנים, השחתת המדות והדיעות שבאו למחנה ישראל מסכת התגברות
 היונים ושלטונם, היא הצרה ביותר איומה הנוגעת עד נפש האומה. זאת
 היא אמנם ממפלאות תמים דעים שאם הדיעות המסתעפות מן עומק יסוד התורה,
 אחדות השם יתברך ואמונתו, נפגמו מתגרת עול יונית, הנה כשם שהכהן הכללי
 שבעם ד' הוכן להורות חוקי ד' ומשפטיו, להראות בפועל תוכן של חיים
 קדושים וטהורים למען היות למופת לעם כולו, כן יש בכל אדם מישראל
 צד כהונה, מפני שבכללם המה ממלכת כהנים וגוי קדוש. התשוקה הפנימית
 לקדושת החיים ולדעת התורה וללכת בדרכיה היא גנוזה בעמק הלכ הישראלי,
 וכבר ביארנו בע"ה בתעודת מעשר שני הנאכל לבעלים שהוא בא לעורר את
 יסוד הכהונה העצמית הנמזגת בנפש כל אדם מישראל. והנה הכהונה בכללה
 המתפשטת על דרכי החיים ועל כל מרחב הדעה הטהורה, גם היא היתה כבר
 מוכנת להתחלל מכחה של יון. אבל עוד יותר עמוק בלב שוכן אור הנשמה
 הישראלית ששם גנוז הקשר הפנימי של האיש הישראלי המופיע בכל עז בכלל
 האומה, עם האמונה העקרית בשם ד' אלהי ישראל. והרצון החזק והנערץ
 שלא להפרד מבית חיהם, מהאמונה בכללה, זהו העולם הפנימי הישראלי,
 שדוגמתו בתוך הכלל הוא הכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים לשרת בקודש
 ביום הקדוש המובדל מכל עסקי החיים הגשמיים. אותו הפך הקטן שמונח
 בחותמו של כה"ג לא יוכלו היונים לטמאות, לעקור מכלל ישראל קישורם
 הפנימי העמוק עם ד' אלהי ישראל, זה לא יוכלו כל בעלי כח וזרע.
 מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה. אמנם כאשר
 הפך נשאר בקטנותו, כאשר האמונה רק בלב תהיה גנוזה, ועל החיים בפועל
 לא תראה את כחה, במה זה תוכל עמוד, כיון שהחיים בפועל כבר לקחו להם
 דרך אחרת שלא ע"פ היסוד של האמונה הפנימית, הלא תוכל חלילה שארית
 הפלטה להכבות מערימת הדשן של החיים המוזרים המוצברים עליה ומונעים
 את אורה מלהתפשט, באפס עצים תכבה אש. אבל זהו הכח הנפלא שיש ברשף
 האור הגנוז, שאע"פ שימצא לפניו דרכי חיים הפוכים מתוכנו, דיעות
 המתפשטות העומדות מנגד לו, מבלי דעת של אותן בעלי הדיעות שהם בזה
 הולכים בדרך הפוכה מאשר טמון בפנימיות היותר עמוקה שבנפשם. והנה
 תגלה יד ד' ע"י עלילותיו עם עם זו בחר לו, והניצוץ הקטן יתלהב ויעקור
 משורש את כל ארחות החיים הזרים ואת כל הדיעות ההפכיות אשר נערמו עליו
 חמרים חמרים, ויתפשט על כל ארחות החיים להשיב לבן של ישראל לאביהן
 שבשמים, עד שיספיקו כחות החיים המעשיים שהם כבר הולכים לדרך התורה

והמצוה, להחיות את ישראל ולהאיר אורם עד עבור כל הזמן ההוא, ועד בא התקופה החדשה של אור חדש על ציון, עד בא שנת גאולה ויום רצון לד', ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב. ע"כ בעת ההיא, בעת המהומה והמבוסה אשר סדרי החיים היוונים נתפשטו בארץ ישראל למכביר, ונשאר רק זיק האמונה הפנימית השוכנת עמוק בלב הישראלי, הי' האות בדוגמתו פך שמן קטן המונח בחותמו של כה"ג שאותו לא יטמאו זרים. אבל היוכל להתמיד אורו בהיות סדרי החיים ההולכים במרוצת זמן ההוא בלתי נמשכים אחריו לחזקו ולפשטו, לעשותו ידוע ומוכן ומוחש בלב, פך השמן קטן הוא ואין בו כ"א להדליק יום אחד, שעה אחת, שעת התרוממות, ירום האדם משפלות החיים ע"י אור הפנימי של קשר האמונה בשם ד' אלהי עולם, ומהר ישוב לרדת באין לו קשר חיים קיימים בכל מעשיו בדרכה של תורה. אמנם נעשה בו נס, אע"פ שלא היו כלל החיים אז מוכנים שיתפשט בהם אור קודש של האמונה העיקרית, אבל מכח יד ד' ואמונתו שלא יעזוב את עמו בעבור שמו הגדול, הנה יספיק זה הפך הקטן להדליק ממנו שמנה ימים, הרומזים על הארכת הזמן עד עבור כל תקופת ההוא ובא תקופת העתיד הנאדרה בקודש שהארץ תמלא דעה את ד' כמים לים מכסים.

לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים

זאת ההתפשטות הרוחנית שנמשכה מתוך ההתפשטות המדינית של יון שהטילה ארס בדיעותיהם של הרבה נכשלים מישראל, היה מקום לדון אותה כמאורע של תקופה רחוקה ומקרית. אמנם באמת אותה הפעולה הרעה חדרה ללבבות רבים, ובחן החיצוני שלה משכה לבבות רבים, עד שהמצב הרוחני של ישראל הי' עלול ג"כ בתמידות להיות נפגע מכח היונות שהתפשט על דיעות רבות שהן שרשים גדולים בתורה. ומסתעפות למעשים רבים בדרכי הדת והחיים. אלא שאותו פך השמן החתום שבמאורע הנס, שהוא רומז ג"כ על השורש היותר פנימי שבאמונה החזק ואמיץ בעומק נפשותיהן של ישראל, שמים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, והוא עתיד לשלח אורו על כל הכחות המתפשטים להחיותם, להחיות את המעשים בפועל ואת הדיעות התוריות המתיחסות להם. ע"כ בעבור שנה ראו שהשמירה הזאת שמיד ד' היא על ישראל מכח האוצר הפנימי של שמן משחת קדש של יסוד האמונה. דבר זה ראוי לקבוע לדורות, כי עוד לא אפסה המלחמה של התנשאות התגברות הרוח היווני, ושלעולם צריך כח השמן הפנימי שבו אין מגע זרים שולט להיות מגין, ע"כ קבעום. אף גם זאת השקיפו כי לא רק את הרע נקבל מפגישה זו של רוח יון החודר במשכנות יעקב עד שאין

לנו כלל במה לשמח על מציאותו, כ"א כך היא מדתו של מקום ב"ה בהנהגת עולמו בכלל והנהגתו עם ישראל בפרט, כי כל אותן הדברים המתנגדים ונראים רעים במציאותם הם עצמם גורמים לפאר יותר את כח הטוב והאמת. ע"כ הפגישה היונית כשתגמור מהלכה להכנע כולה מפני הדר גאון ד' שהוא מעוזם של ישראל, עד תשמש עם כל כחותיה להוסיף פאר ועצמה לתורת אמת ולגדל שם ד' אלהי ישראל בעולם, יפיפותו של יפת יקבע באהלי שם, להרחיב ולשכלל לפאר ולרומם עוזה של תורה ויראת ד' טהורה השתולה על הרי ישראל. ע"כ ראויים הם הימים הללו לקבעם ימים טובים.

בהלל והודאה

יש כאן שני חלקים שהם מתיחסים אל אלו הימים הטובים. הצד הטוב שישאר לעד לישראל דוקא ע"י פגישת זה המכשול העצום, החוזק הגדול של אמתת האמונה כשיוצאת אל הפועל, דוקא במה שכל הדיעות הרעות יוצאות לאור והן מתפשטות מאד, עד שרבים יבהלו משאתם וידעו שהן כולעות את אמונת ישראל. וכאשר למרות כל אלה קמנו ונתעודד, ודבר אלהינו יקום לעולם, הרי דגלם של ישראל וקרנם מתרומם. גם אותם הקנינים שהם טובים לשמש את האור האמיתי של התורה שנלקחו מאוצר הפגישה היונית, מאותן הדיעות דקריבין לארחא דמהימנותא, שנצרפו ונטהרו באש דת של תורת אמת להסיר מהם כל סיגיהם ובדילליהם, זאת היא טובה עליונה שמאת ד' היתה זאת להכין הכל להטיב באחרית, ע"ז ראו לקבע הלל. והודאה היא על ההצלה הזמנית מהחרבן שהיה צפוי על ישראל מידי רשע של היונים לולא ד' שהיה לנו. אמנם ראויה היתה המטרה של קביעות אלו הימים טובים לקובעם ג"כ במשתה שמחה, אבל כדי שלא יטעה הטועה כי חמדת החיים ותענוגי בשרים שהצטיינו בהם היונים זהו הרכוש שהוא ראוי להכנס בגבול ישראל מפגישה זאת, וכל יאמרו הנפתים אחר חומריותם כי לזה ישמש המשתה והשמחה באלו הימים, ע"כ מפאת ההלל שמורה על ההכרה בחסד ד' וטובו, על המחשבות הטובות אשר חושב על עמו ונחלתו, כי אותם הכחות עצמם הרוחניים של יון שהתנשאו לקעקע ביצתן של ישראל, הם עצמם יהפכו לסניגורם ולאמצעים המראים יותר בגלוי לכל העמים הודה והדרה של תורת ישראל וכבוד שם ד' אלהי ישראל, אין נאה לערב עמו משתה גשמי וחומרי, כי הסניגוריא וההיפוך לטובה של פגישה זו אין מוצאה בארחות החיים ההוללים של היונים שמהם הרחיקונו חכמינו ז"ל רועי האמת בכל מיני הרחקה, כ"א יש יחש לדברים רוחניים של הרגשות שבלב שיש בהם

כבוד ותועלת. אמנם מצד חלק ההודאה על טובתן של ישראל ההוית ראוי הוא לשתף ג"כ שמחה חומרית, לשא כוס ישועות ולקרא בשם ד' על חסדו ואמתו אשר הגדיל לעשות. ובאמת נקבעה השמחה בימי חנוכה בצורה סעיפית להורות שאינה ראויה להתפשט על כל היסוד של שמחת אלו הימים, להגן מפני הטועים להשריש רוחה של יון החומרי בכרם ישראל, שהם עודם שרשים פורים לענה שלא הושרשו לגמרי עד עת קץ. אמנם יסוד התכליתי של ימי קודש אלו להכיר את הערך הנשגב של הנהגת אדון כל ית', איך מהמון הדברים המתנשאים להשחית ולבלע כל קודש הכין רטיה למכה עד שמלאך רע בע"כ יענה אמן, וכאשר אירע ליעקב עם שרו של עשו שלא נפטר ממנו בעצם התאבקו עד אשר ברך אותו שם. ומזאת התכונה נצמחת ג"כ התשועה ההוית שהיא פרטית לערך התשועה הרוחנית הגדולה ההולכת ומתפשטת להפוך את החושך לאור. ועל שניהם יחד נקבעו הימים טובים הללו בהלל גם בהודאה.